

طراحی و تدوین الگوی تربیت معلم کارآمد تراز جمهوری اسلامی با تأکید بر اسناد بالادستی

نرگس یحیائی^۱ | حمیدرضا معتمد^۲ | علیرضا قاسمی زاد^۳

چکیده

به منظور بهره‌مندی از تعلیم و تربیت با کیفیت، برخورداری از یک الگوی تربیت معلم اثربخش امری ضروری است. هدف پژوهش حاضر، طراحی و تدوین الگوی تربیت معلم کارآمد تراز جمهوری اسلامی با تأکید بر اسناد بالادستی بود. روش پژوهش، کیفی و از نوع داده بنیاد (گرنند تئوری) است. جامعه آماری پژوهش از میان استادان صاحب‌نظر دانشگاه فرهنگیان بود. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. تعداد نمونه‌ها در پژوهش، بر اساس اصل اشباع نظری ۲۱ نفر بود. مدت زمان مصاحبه ۳۰ الی ۴۰ دقیقه بود. سؤالات مصاحبه بر اساس اسناد بالادستی تهیه و سپس با استفاده از روش دلفی به رؤیت و ملاحظه صاحب‌نظران رسید و روایی محتوایی به مدد خبرگان مورد تأیید قرار گرفت همچنین برای سنجش پایایی آن از ضریب کاپا (میزان توافق بین داوران) استفاده شد. پایایی از طریق باورپذیری، انتقال‌پذیری، وابستگی و اعتمادپذیری انجام شد. ضریب به دست آمده ۰/۸۷ بود. مفاهیم استخراج شده از این مصاحبه‌ها شامل ۱۰۵ کد اولیه، ۱۵ طبقه اولیه و سه طبقه (تخصص، تعهد، تحول) که طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی در قالب یک الگوی نظری، با محوریت مقوله‌های اصلی، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها منعکس شده است و منجر به طراحی الگوی تربیت معلم تراز جمهوری اسلامی شد.

کلیدواژه‌ها: الگوی تربیت معلم؛ تربیت معلم کارآمد؛ اسناد بالادستی؛ تراز جمهوری اسلامی.

DOR: 20.1001.1.22516972.1401.30.54.11.6

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون.

۲. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایران.

Hrmtamed@yahoo.com

۳. استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، کازرون، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین نهاد تعلیم و تربیت رسمی عمومی است که عهده‌دار فرآیند تعلیم و تربیت در همه ساحت‌های تربیتی بر اساس نظام معیار اسلامی است که با مشارکت خانواده، نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی به ایفای رسالت خود می‌پردازد و مأموریت دارد با تأکید بر شایستگی‌های پایه، زمینه دستیابی دانش آموزان در سنین تربیت رسمی چهار دوره تحصیلی سه‌ساله به مراتبی از حیات طیبه در همه ابعاد در ساختاری کارآمد و اثربخش فراهم سازد (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰). معلمان، روح هر نظام آموزشی محسوب می‌شوند و بقاء و پایداری هر نظامی به عوامل متعدد اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و... بستگی دارد. لذا به دلیل رابطه مستقیم بین مطلوب و کارآمد بودن کار معلم و تربیت و آموزش دانش آموزان که همان پرچم‌دار نسل آینده می‌باشند، می‌طلبند جهت توجه به مؤلفه‌های صلاحیت و شایستگی‌های عمومی و حرفه‌ای معلمان توجه بیشتر شود (دهدار، ارباب، روشن رای و لشگری، ۱۳۹۷، ۴۲-۳۵). معلم در هر نظام آموزشی یکی از عوامل تعیین‌کننده و تأثیرگذار در تحقق هدف‌های نظام آموزشی است و بدون تردید، کیفیت نظام آموزش هر کشور وابسته به کیفیت و ارزش کار معلمان است (دهقان، مهرام و کرمی، ۱۳۹۵، ۷۸-۱۰۰). در حال حاضر آموزش و پرورش کشور بنا به دلایلی توانایی پاسخگویی به نیازهای جامعه در راستای اهداف و آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی را ندارد و در تربیت نیروی انسانی در تراز جمهوری اسلامی با مشکلات نظری و عملی روبروست. آنچه اکنون مطرح است، تربیت معلم تراز جمهوری اسلامی است. این بدان معناست که دانشگاه موظف است در بهترین شرایط از نظر امکانات آموزشی و کمک آموزشی و در بالاترین کیفیت از نظر منابع انسانی و البته در وضعیت مناسب از حیث زمان و امکانات به تربیت معلم اقدام کند تا شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در متقاضیان تحقق یابد (موسی پور، ۱۳۹۹، ۱۴). در دنیای امروز دانشگاه فرهنگیان (تربیت معلم) به عنوان مرکزی برای پرورش معلمان مورد نیاز در یک جامعه، از جایگاهی رفیع و انکارناپذیر برخوردار است. دلیل اصلی این جایگاه، اهمیت تربیت انسان‌ها است که می‌تواند فرد را به اوج ارزش‌ها برساند و یا اینکه وی را به ورطه هلاکت بکشاند (غلامی، ۱۳۹۵، ۱۴).

خلأ الگوی مناسب برای تربیت معلمان آموزش و پرورش، موجب بروز آشفتگی و سردرگمی در شیوه تربیت و تأمین منابع انسانی در دستگاه تعلیم و تربیت شده است که کاهش چشمگیر کارآمدی و اثربخشی آنان از عواقب ناگوار آن است و بیم آن می‌رود که این خلأ طی سال‌های آتی افت شدید و ناگهانی کیفیت معلمان و منابع انسانی را، که اصلی‌ترین عامل در فرآیند تربیت دانش‌آموزان به شمار می‌رود، موجب شده و به تبع آن مشکلات آموزش و پرورش را تشدید نماید (خروشی، نصر، میرشاه جعفری و موسی پور، ۱۳۹۶، ۱۸۶). تاکنون روش‌های آموزش و جذب متنوعی برای تربیت معلم در ایران در دستور کار قرار گرفته است، هرچند دست‌اندرکاران این امر برای هر الگو مزایا و معایبی را برمی‌شمارند و گاه به تلفیق این الگوها برای به حداقل رساندن معایب الگوی موردنظر می‌پردازند اما همچنان کشمکش‌ها و بحث بر سر الگوی برتر برای تربیت معلم باقی است. بنابراین هرچند که در مورد تربیت معلم مدل‌ها و الگوهای در داخل و خارج کشور ارائه شده‌اند این مدل‌ها نتوانسته‌اند به صورت الگویی کامل و کاربردی راجع به تربیت معلم کارآمد در تراز جمهوری اسلامی با تأکید بر اسناد بالادستی نمایان گردند. در این راستا پژوهش حاضر، در تلاش است تا با بررسی الگوهای پیشین تربیت معلم بتواند الگوی تربیت معلم کارآمد در تراز جمهوری اسلامی با تأکید بر اسناد بالادستی با مطالعه موردی دانشگاه فرهنگیان ارائه کند و با این الگو تربیت معلم را به نظام پویایی تبدیل کند. دانشگاه فرهنگیان (تربیت معلم)، مسئول تربیت و تأمین نیروی انسانی بزرگ‌ترین و تأثیرگذارترین دستگاه تربیتی کشور، یعنی آموزش و پرورش است. فلسفه دانشگاه فرهنگیان (تربیت معلم) با سرنوشت جامعه، گره خورده است. از این رو جایگاه این نهاد در ساختار نظام از اهمیت ویژه برخوردار است. چراکه تربیت معلمان را بر عهده دارد که آن‌ها نیز تربیت نسل‌های آینده را. تربیت معلم به عنوان یکی از زیر نظام‌های آموزش عالی کشور، برای بهبود مستمر فرایندها مستلزم الگویی به عنوان راهنمای عمل است. به منظور بهره‌مندی از تعلیم و تربیتی باکیفیت، برخورداری از یک الگوی تربیت معلم اثربخش امری ضروری است. بنابراین بازنگری و ارائه الگوی مناسب تربیت معلم کارآمد در تراز نظام جمهوری اسلامی با بهره‌گیری از اسناد بالادستی برای دستیابی به اهداف و آرمان‌های تبیین شده نظام جمهوری اسلامی ایران ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این پژوهش به دنبال این است که الگوی مناسبی جهت تربیت معلم کارآمد تراز جمهوری اسلامی

طراحی کند. رهایی از کاستی‌ها و ناکارآمدی‌های موجود و دستیابی به آموزش و پرورش پویا، موفق و اثربخش، نیازمند تحول عمیق و ریشه‌ای در این نهاد گسترده و سرنوشت‌ساز است تا با بازخوانی و بازتولید تمام عوامل مؤثر پیدا و پنهان این نظام، بتوان با استفاده بهینه از فرصت‌ها، منابع و امکانات، تحقق اهداف را تسهیل و تسریع کرد. جهت این تحول عظیم و حیاتی لازم است به بررسی اسناد بالادستی بپردازیم. از این رو پرسش اساسی در این تحقیق این است که الگوی تربیت معلم کارآمد در تراز جمهوری اسلامی با تأکید بر اسناد بالادستی چیست؟

تربیت معلم: فرآیند تربیت داوطلبانی است که به قصد خدمت در شغل مقدس معلمی جذب دانشگاه شده و تحت آموزش‌های موردنیاز قرار می‌گیرند و پس از فارغ‌التحصیلی وارد آموزش و پرورش (سمیعی نژاد، علی عسگری، موسی پور و حاجی حسین نژاد، ۱۳۹۵، ۳۲).

مبانی نظری

آموزش و پرورش به‌عنوان نهاد فرهنگی و اجتماعی، نقشی اساسی و بی‌بدیل در تربیت نیروی انسانی و تولید سرمایه اجتماعی و فرهنگی و در نهایت فرآیند رشد و تعالی کشور ایفا می‌کند، به‌گونه‌ای که آینده کشور در آینه آموزش و پرورش امروز قابل مشاهده است (نویسادهم، ۱۳۹۱، ۲۹۶). هم‌چنین فرض بر این است که تربیت نیروی انسانی کارآمد در توسعه جوامع، نقش محوری دارد و از آنجا که معلم رکن اساسی هر نظام تعلیم و تربیت محسوب می‌گردد از این رو می‌توان گفت معلم، ستون محکم تغییر، توسعه و پیشرفت‌های اجتماعی است و تربیت معلمان سودآورترین سرمایه‌گذاری در اقتصاد ملی به حساب می‌آید (رثوف، ۱۳۷۹: ۳۴).

تربیت معلم: فرآیند تربیت داوطلبانی است که به قصد خدمت در شغل مقدس معلمی جذب دانشگاه شده و تحت آموزش‌های موردنیاز قرار می‌گیرند و پس از فارغ‌التحصیلی وارد آموزش و پرورش می‌شوند (سمیعی نژاد، علی عسگری، موسی پور و حاجی حسین نژاد، ۱۳۹۵، ۳۲).

تربیت معلم کارآمد: به عقیده مک دانلد^۱، معلمان خوب قادرند یادگیری دانش آموزان را افزایش داده و از طریق پاداش دادن به دانش آموزان و دادن امکانات بیشتر برای آموختن سطح

1. Mcdonald

انگیزه آن‌ها را بالا ببرند. به عقیده برونینگ و گلاور^۱ در کنار نقش‌های موردنظر، معلمان کارآمد قادرند قدرت تفکر دانش‌آموزان را پرورش داده و رشد او را تسهیل سازند و به خوبی از اداره کلاس برآیند.

تراز جمهوری اسلامی: به معنای دارا بودن معیارها و ویژگی‌های رفتار مورد انتظار (شاخص‌های معلم تراز جمهوری اسلامی در سند تحول بنیادین) است.

اسناد بالادستی: کلیه قوانین و سیاست‌هایی که بر اساس آن‌ها قوانین عادی تدوین می‌شود را اسناد بالادستی می‌نامند (بروجردی، ۱۳۹۴). اسناد شامل نقشه جامع علمی کشور، سند دانشگاه اسلامی، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران ۱۴۰۴، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه ششم توسعه و اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، است.

نقشه جامع علمی کشور: مهم‌ترین سند تحول علمی کشور است که در سال ۱۳۸۹ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است و شامل پنج فصل است.

سند دانشگاه اسلامی: سندی است که در جلسه ۷۳۵ مورخ ۹۲/۴/۲۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی و بر اساس مصوبه شورای اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی به تصویب رسیده است که شامل سه بخش اصلی است؛ ۱- اصول حاکم بر دانشگاه اسلامی؛ ۲- سیاست‌های راهبردی اسلامی شدن دانشگاه‌ها؛ ۳- سیاست‌های اجرایی اسلامی شدن.

سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴: سندی است که در تاریخ ۸۲/۸/۱۳ توسط رهبر معظم انقلاب با هدف دستیابی جمهوری اسلامی ایران به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی الهام‌بخشی در جهان اسلام و تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل به سران قوای سه‌گانه ابلاغ شد و به تصویب رسید.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: مهم‌ترین سند بالادستی تعلیم و تربیت رسمی و عمومی است که در سال ۱۳۹۰ در برنامه پنجم توسعه تصویب و ابلاغ شد.

برنامه ششم توسعه: دولت ۴ مردادماه ۱۳۹۵ لایحه برنامه ششم توسعه مشتمل بر ۳۵ ماده را تقدیم مجلس شورای اسلامی کرد. در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله و اجرای سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه و اقتصاد مقاومتی، برای سال‌های ۱۳۹۹-۱۳۹۵، اهداف،

1. Broning & Glover

پیش بینی منابع مالی، اولویت ها و احکام موردنیاز در چارچوب برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تنظیم و ارائه گردید.

اساسنامه دانشگاه فرهنگیان: متن اساسنامه « دانشگاه فرهنگیان » که در جلسه ۷۰۴ مورخ ۹۰/۱۰/۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی و بنا به پیشنهاد مورخ ۹۰/۶/۲۸ وزیر آموزش و پرورش به تصویب رسیده است و در تاریخ اول اسفندماه ۱۳۹۰ با امضای رئیس جمهور ابلاغ شد. این اساسنامه در چارچوب وظایف، اهداف، گستره فعالیت و ارکان دانشگاه، اعضاء، وظایف و اختیارات هیئت امناء، وظایف و اختیارات شورا، رئیس دانشگاه و معاونان، جذب دانشجو و استاد، برنامه های آموزشی و تربیتی، ضوابط اداری و مالی تدوین و تصویب شد.

معلم کارآمد: در این پژوهش ویژگی های معلم کارآمد شامل: ویژگی های شخصی، کلاسی (توانایی جذب دانش آموزان و دانشجویان، پرورش مهارت های فکری، یادگیری و ارزیابی آن، یادگیری مداوم، اداره کلاس، رفتارهای کلاسی معلمان)، مهارت های ارتباطی کلامی، غیر کلامی، بهبود مهارت های ارتباطی.

تراز جمهوری اسلامی: به معنای دارا بودن معیارها و ویژگی های رفتار مورد انتظار (شاخص های معلم تراز جمهوری اسلامی در سند تحول بنیادین) است.

اسناد بالادستی: اسناد شامل نقشه جامع علمی کشور، سند دانشگاه اسلامی، سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران ۱۴۰۴، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه ششم توسعه و اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، است.

توجه به مسئله تربیت معلم، در ارزیابی برنامه های آموزش عالی کشورهای مختلف جهان، از جمله شاخص های بسیار مهم در پیشرفت و توسعه به شمار می رود. بنابراین لازم است تربیت معلم را به عنوان رکن اساسی تعلیم و تربیت مدنظر داشت (خورشیدی و فرخی، ۱۳۹۱، ۱۳۱-۱۶۲).

پیشینه پژوهش

تحقیقات داخلی محدودی در این مورد انجام شده است که هیچ کدام الگوی جامعی در این موضوع ارائه نداده اند. در تحقیقات خارجی نیز تحقیقاتی حول محور تربیت معلم کارآمد صورت پذیرفته است که در زیر چند مورد به اختصار آورده شده است.

توکلی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با موضوع "تربیت معلم تراز نظام جمهوری اسلامی بر اساس آموزه‌های قرآن کریم" به این نتیجه رسید که اساس و شالوده تربیت معلم تراز نظام جمهوری اسلامی ایران باید بر اساس ارزش‌های الهی پایه‌ریزی شود که مهم‌ترین این ارزش‌ها، اعتقاد و باور به توحید است. اقتباس از الگوهای غربی و شرقی با روح و فلسفه حاکم بر آن‌ها، نمی‌تواند تربیت معلم، آموزش و پرورش و کشور را به سرمنزل مقصود برساند. این مهم، امروز بر عهده دانشگاه فرهنگیان است که رسالت بزرگ تربیت معلمان کشور را بر عهده دارد. خروشی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رویکرد تربیت معلم بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی، به این نتیجه رسیدند که اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش، به عنوان یکی از گسترده‌ترین متون اثرگذار و جهت دهنده در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، باید توجه به شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان را جزو اصلی‌ترین و محوری‌ترین رسالت‌های خود قرار دهند. این ضرورت، برخاسته از نقش معلمان در تعلیم و تربیت، زمانی احساس می‌شود که یکی از وظایف اصلی این اسناد را سیاست‌گذاری جهت پرورش معلمانی بدانیم که همواره در راستای احیای فطرت الهی دانش آموزان کوشا هستند. سمیعی زفرقندی (۱۳۹۰) در تحقیق خود با موضوع "تربیت معلم در ایران و جهان و ارائه الگوی تحول در تأمین و تربیت معلم کشور به این نتیجه رسید که نظام فعلی آموزش نیروی انسانی و دوره‌های بازآموزی، داری نارسائی‌های متعدد مانند عدم کاربردی و روزآمد بودن آموزش‌ها و عدم تناسب محتوا با نیازهای معلمان اعلام است که نیازمند اصلاح و بهبود است.

نتایج یک مطالعه جامع، در مورد برنامه‌های تربیت معلم در دوازده کشور، نشان داد که آموزش حرفه‌ای معلمان باید مبتنی بر الگوی خاصی باشد که در این باره باید تعداد سال‌های دوره‌های تربیت معلم، طول کارورزی و همچنین روابط میان مراکز تربیت معلم و مدارس افزایش یابد (سازمان همکاری اقتصادی صلح طلبانه آسیا^۱، ۲۰۰۹). ریکنبرگ^۲ (۲۰۱۰) معلم شایسته و اثربخش را در جهان امروز، معلمی می‌داند که بتواند در شغل خود آموزش‌های لازم را ببیند و به رشد حرفه‌ای برسد و تجربیات زیادی را به دست آورد تا بتواند در پیشرفت تحصیلی

1 Asia- Pacific Economic Cooperation

2 Riegenberg

دانش آموزان مؤثر واقع شود. وی معتقد است که آموزش اثربخش معلمان می تواند تأثیر بسزایی داشته باشد و بهترین زمان برای آموزش معلمان پیش از شروع خدمت است. پژوهش یا کولیک و نونان^۱ (۲۰۱۰) با عنوان "شاخص کیفیت برای آموزش معلمان" نشان می دهد که به منظور ارتقای کیفیت آموزشی لازم است یک الگو برای تربیت معلم طراحی شود که در آن، ترکیبی از شاخص های ورودی مانند برنامه درسی و آموزشی و خروجی مانند مهارت های خاص مدنظر قرار گیرد. پژوهش ریضاوی و الطاف^۲ (۲۰۱۰) با عنوان "مدل جامع آموزش معلمان برای مسلمانان" نیز مدل یکپارچه ای برای مسلمانان ارائه کرده اند. مدل مذکور به نوعی متفاوت تر از سایر مدل هاست؛ به این صورت که در آن، معلم مسلمان در کنار تدریس باید به زیور رشد اخلاقی و معنوی نیز آراسته باشد. در این مدل، شرایط ورود، دروس ارائه شده، منابع انسانی و مادی، روش های آموزش، سیستم، ارزیابی و درنهایت خروجی موردنظر این مدل، یعنی معلمی توانمند و بانگیزه، ارائه شده است. ریشتر و همکاران^۳ (۲۰۱۱) در بررسی های خود به این نتیجه رسیده اند که لازمه موفقیت تلاش های انجام شده در زمینه بهسازی آموزش و پرورش، توسعه حرفه ای و افزایش دانش و مهارت معلمان است. شلایکر^۴ (۲۰۱۲) توجه به برنامه های پیش از خدمت معلمان آن گونه که آنان را به صورتی باکیفیت و به گونه ای مستمر برای مواجهه با چالش ها و مشکلات آماده نماید مدنظر قرار داده تا قادر به پاسخگویی نیازهای گوناگون دانش آموزان در عصر حاضر بوده و توانایی تعامل با والدین را داشته باشند.

موخوپادیا^۵ (۲۰۱۴) در مقاله ای تحت عنوان "کیفیت در تربیت معلم، عوامل مختلف و مدیریت کیفیت اثربخش" پارامترهای اثرگذار بر کیفیت تربیت و آماده سازی را برشمرده است. طراحی برنامه درسی در دو بعد تئوری و عمل (کارورزی و کارآموزی)، تبادل برنامه درسی (تسهیم و توزیع برنامه جهت آشنایی و درخواست همراهی)، ارزیابی دانشجویان (جامع و مستمر)، تحقیق در تربیت معلم (تحقیق در مؤلفه های تدریس اثربخش، ارزیابی برنامه درسی، جو سازمانی و تأثیر آن ها بر عملکرد معلم)، پذیرش معلم (راهبردها و نحوه عمل) و برنامه کارورزی به عنوان

1. Yackulic & Nonnan
2. Rizvi, A. & Altaf, M
3. Richter & et al
4. shelliker
5. Mukhopadhyay

هسته اصلی برنامه‌های تربیت معلم مهم‌ترین پارامترها معرفی شده‌اند. بشارت و رماهی^۱ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "نصمین کیفیت در تربیت معلم فلسطین منظور، رهنمودهایی برای اعضای هیئت علمی و رهبری" انجام دادند، نتایج این پژوهش نشان داد نتایج یادگیری مورد انتظار در برنامه درسی، فرایندهای یاددهی و یادگیری و مبتنی بر عمل، سازوکارهای حمایت و ارزیابی پیشرفت دانشجویان با چشم‌اندازها و اهداف فاصله دارد. پیشنهادهای این پژوهش شامل کیفیت بخشی آموزش، کیفیت بخشی فرصت‌های یادگیری برای دانشجو-معلمان و مدرسان، کیفیت بخشی به رهبری دانشگاه.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر رویکرد، کیفی است. پژوهش کیفی^۲ فرآیند پیچیده‌ای است که انجام آن مستلزم صرف وقت نسبتاً طولانی بوده و داده‌ها به روش استنباط استقرایی تحلیل می‌شوند (دانایی فر و همکاران، ۱۳۸۳: ۵۴). روش کیفی مورد استفاده در این پژوهش، نظریه داده بنیاد^۳ است. رویکرد گرند تئوری یا مبتنی بر داده، یک نوع روش پژوهش کیفی است که به طور استقرایی یک سلسله رویه‌های نظام‌مند را به کار می‌گیرد تا نظریه‌ای درباره پدیده مورد مطالعه ایجاد کند (کوربین و استراوس، ۲۰۰۸). که به وسیله آن با استفاده از یک دسته داده‌ها، نظریه‌ای تکوین می‌یابد. در این تحقیق از روش نظام‌مند برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. روش نظام‌مند خود دارای سه مرحله اصلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی است (بازرگان، ۱۳۹۵). جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه استادان دانشگاه فرهنگیان که در این حوزه صاحب نظر هستند است. نمونه آماری ۲۱ نفر از افراد جمعیت هدف بود که اطلاعات لازم را در زمینه موضوع مورد مطالعه داشتند که به شیوه نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری، با توجه به این شیوه، از روش نمونه‌گیری هدفمند و ابزار، مصاحبه نیمه ساختاریافته برای به دست آوردن داده‌ها استفاده شد. سؤالات مصاحبه بر اساس اسناد بالادستی از جمله (نقشه جامع علمی کشور، سند دانشگاه اسلامی، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی

1. Bsharat & Rmahi
2. Research Qualitative
3. Grand Theory

ایران ۱۴۰۴، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، برنامه ششم توسعه و اساسنامه دانشگاه فرهنگیان) تهیه و سپس به رؤیت و ملاحظه صاحب نظران رسید و روایی محتوایی آن مورد تأیید قرار گرفت همچنین برای سنجش پایایی آن از ضریب کاپا (میزان توافق بین داوران) استفاده شد. ضریب به دست آمده ۰/۸۷ بود که ضریب قابل قبولی است. جمع آوری اطلاعات تحقیق، مصاحبه با صاحب نظران با استفاده از سؤالات باز پاسخ بود و تا رسیدن به اشباع نظری، مصاحبه متوقف گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از سه نوع کدگذاری استفاده شد که عبارت‌اند از: کدگذاری باز، محوری و گزینشی و به صورت استقرایی بود.

سؤالات پژوهش

سؤالات این تحقیق عبارت‌اند از:

سؤال اصلی

الگوی تربیت معلم کارآمد تراز جمهوری اسلامی کدام است؟

سؤالات فرعی

- ۱- ابعاد تربیت معلم کارآمد و اثربخش کدامند؟
- ۲- مؤلفه‌های تربیت معلم کارآمد و اثربخش کدامند؟

یافته‌ها

این پژوهش حاصل تحلیل داده‌هایی است که تولید آن‌ها به طور اصلی از مصاحبه‌ها و اسناد و مدارک مرتبط با پژوهش بوده است. با بررسی مکرر رونوشت پس از چندین بار بررسی دقیق مصاحبه‌ها، مقوله‌ها به تدریج مشخص شدند و پیدایش مقوله‌ها تکراری شد. علاوه بر آن رونوشت مصاحبه‌ها، عبارات، در سطح بند اطلاعات جدیدی ارائه نمی‌دادند. با استناد به رهیافت نظام‌مند در نظریه داده بنیاد، عوامل مداخله‌گر، کدهای شناسایی شده در پنج طبقه شامل شرایط علی و زمینه‌ای حول پدیده مرکزی دسته‌بندی شدند.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان

رتبه علمی		سابقه کار		سن		تحصیلات		جنس		مشارکت کنندگان
مدرس	مربی	استادیار	۱۰سال به بالا	۱۰- ۵	۵۰- ۴۰	۴۰- ۳۰	دکتری ارشد	مرد	زن	۲۱ نفر
۶	۷	۸	۱۷	۴	۱۷	۴	۱۸	۳	۱۲	۹

داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه، پس از طی مراحل کدگذاری باز، محوری و گزینشی، استخراج شدند که در ذیل آورده شده اند:

جدول ۲: کدگذاری باز سؤالات

ردیف	کد	داده‌های مصاحبه	مفاهیم اولیه (تعبیر ما از موارد)
۱	AS	علاوه بر ویژگی‌های بالا که در سؤال دوم پاسخ داده شد، تعهد، تخصص ایمان و فضایل اخلاقی	تعهد، تخصص، ایمان و فضائل اخلاقی
۲	TE	برنامه‌ریزی و آماده‌سازی در آموزش، برنامه‌ریزی و طراحی برای یادگیری، مدیریت پیرامون و محیط یادگیری، آموزش اثربخش، مسئولیت سازمانی و توسعه حرفه‌ای، سرمایه اجتماعی و فعالیت فرهنگی، معنویت، اخلاق و خداباوری	برنامه‌ریزی و آماده‌سازی در آموزش، برنامه‌ریزی و طراحی برای یادگیری، مدیریت پیرامون و محیط یادگیری، آموزش اثربخش، مسئولیت سازمانی و توسعه حرفه‌ای، سرمایه اجتماعی و فعالیت فرهنگی، معنویت، اخلاق و خداباوری
۳	PR	معلم کارآمد در نظام ما باید دارای: روحیه انقلابی، بصیرت، روحیه تحلیلی‌گری و استدلال، آرمان‌خواهی، تولید فکر و اندیشه، تکیه بر مبانی فقهی، مقاومت در پرتو آگاهی، توانایی نقد، بالندگی، خودباوری، تبدیل تهدید به فرصت و....	روحیه انقلابی، بصیرت، روحیه تحلیلی‌گری و استدلال، آرمان‌خواهی، تولید فکر و اندیشه، تکیه بر مبانی فقهی، مقاومت در پرتو آگاهی، توانایی نقد، بالندگی، خودباوری، تبدیل تهدید به فرصت و....
۴	AS	علاقه‌مند - دین‌دار - پژوهشگر - متفکر - متخصص - کار بلد	علاقه‌مند، دین‌دار، پژوهشگر، متفکر، داشتن اخلاق اسلامی، متخصص،

ردیف	کد	داده‌های مصاحبه	مفاهیم اولیه (تعبیر ما از موارد)
۵	PR	دارای شایستگی‌های عمومی دارای شایستگی‌های حرفه‌ای در دو بخش دانشی و مهارتی	دارای شایستگی‌های عمومی ، دارای شایستگی‌های حرفه‌ای در دو بخش دانشی و مهارتی
۶	TE	معلم در سند تحول بنیادین نقش هدایت‌کننده و الگویی دارد - معلم امانت‌داری است که نوباوگان در جهت تعلیم و تربیت به او واگذار می‌شوند.	نقش هدایت‌کننده و الگویی امانت‌دار
۷	PR	به تعلیم و تربیت اسلامی باور داشته باشد - در تأمین هدف‌های تربیتی اعم از عقلانی و عاطفی اجتماعی و جسمانی و معنوی هدایت و راهنمایی لازم را به عمل آورد. تربیت را اصل و اساس همه‌چیز بداند.	باور قلبی به تعلیم و تربیت اسلامی هدایت همه‌جانبه تربیت
۸	AS	مولفه‌های معلم کارآمد در نظام جمهوری اسلامی با توجه به اسناد بالادستی شامل: ابعاد آموزشی، اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ... است. به عبارت دیگر معلمی که در ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین به تربیت فراگیران می‌پردازد.	بعد آموزشی، اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تربیت فراگیران در ساحت‌های شش‌گانه
۹	AS	معلمانی که صاحب حرفه و تخصص در حوزه کاری خود باشند، تسلط کامل به ارتباط عاطفی و نگرش مثبت معلم، تسلط معلم به شیوه‌های تدریس مشارکتی و شیوه‌های نوین تدریس، تسلط در حوزه‌های روان‌شناسی، اجتماعی، مشاوره‌ای، بالا بردن توان مالی و وضعیت اقتصادی، ایجاد روحیه آرامش بخشی در جهت مدیریت صحیح	حرفه و تخصص، تسلط کامل به ارتباط عاطفی و نگرش مثبت معلم تسلط معلم به شیوه‌های تدریس مشارکتی و شیوه‌های نوین تدریس، تسلط در حوزه‌های روان‌شناسی، اجتماعی، مشاوره‌ای، بالا بردن توان مالی و وضعیت اقتصادی، ایجاد روحیه آرامش بخشی

ردیف	کد	داده‌های مصاحبه	مفاهیم اولیه (تعبیر ما از موارد)
۱۰	PR	هدایت‌کننده و اسوه امین و بصیر در فرآیند تعلیم و تربیت، الگوسازی ایجاد انگیزه، به‌کارگیری امکانات و فرصت‌های اجتماعی برای اعتلای فرهنگی، توانایی پژوهشگری	هدایت‌کننده و اسوه امین و بصیر در فرآیند تعلیم و تربیت الگوسازی، ایجاد انگیزه، به‌کارگیری امکانات و فرصت‌های اجتماعی برای اعتلای فرهنگی، توانایی پژوهشگری
۱۱	AS	-----
۱۲	AS	معلم به‌عنوان نیروی فکری و فرهنگی جامعه است و کارمند اداری نیست.	نیروی فکری و فرهنگی جامعه
۱۳	AS	در مبانی نظری سند تحول بنیادین برخی شرایط جذب و نگهداری معلمان ذکر شده است. که در کل می‌توان همان ویژگی‌های کلی ذکر شده قبلی را هم شامل می‌شود.	علاقه به معلمی، تخصص در رشته خود مهارت تدریس، اهل مطالعه و پژوهش
۱۴	TE	سواد- تخصص- ولایت شناسی- حسن خلق- رویکرد مثبت اخلاقی	سواد، تخصص، ولایت شناسی، حسن خلق، رویکرد مثبت اخلاقی
۱۵	PR	تعهد- تخصص- مسلط به علوم روز- عشق به کار و خدمت - بصیرت سیاسی	تعهد، تخصص، مسلط به علوم روز، عشق به کار و خدمت، بصیرت
۱۶	PR	جواب نداده	-----
۱۷	AS	متخلق به اخلاق اسلامی، خلاق و نوآور، انعطاف‌پذیر، تفاوت‌های فردی فراگیران، قدرت بیان، تعهد و تخصص، صبر و بردباری، روحیه همکاری از ویژگی‌های بارز معلم کارآمد در اسناد بالادستی است.	متخلق به اخلاق اسلامی، خلاق و نوآور، انعطاف‌پذیر تفاوت‌های فردی فراگیران، قدرت بیان، تعهد و تخصص، صبر و بردباری، روحیه همکاری
۱۸	PR	تقویت انگیزه و خلاقیت در حیطه تعلیم و تربیت تقویت تعهد شغلی و اخلاق حرفه‌ای و پایبندی به تعهدات اسلامی	تقویت انگیزه و خلاقیت در حیطه تعلیم و تربیت، تقویت تعهد شغلی و اخلاق حرفه‌ای پایبندی به تعهدات اسلامی

ردیف	کد	داده‌های مصاحبه	مفاهیم اولیه (تعبیر ما از موارد)
۱۹	TE	صلاحیت حرفه‌ای - ویژگی‌های شخصیتی - مسئولیت‌پذیری - داشتن روحیه انتقادپذیری - مدیریت کلاس درس - مهارت تدریس - نظارت و ارزشیابی مناسب	صلاحیت حرفه‌ای، ویژگی‌های شخصیتی، مسئولیت‌پذیری، داشتن روحیه انتقادپذیری، مدیریت کلاس درس، مهارت تدریس، نظارت و ارزشیابی مناسب
۲۰	TE	تسلط کامل بر دانش موضوعی، آشنایی کامل با الگوهای تدریس خودکارآمدی، فکور، خلق نیکو و حسنه، ارتباط و تعامل مؤثر قدرت بیان، آراستگی ظاهری، باتقوا و پرهیزگار، مسئولیت‌پذیر منظم، باوجدان، آینده‌نگر، خویشتن‌دار و....	تسلط کامل بر دانش موضوعی، آشنایی کامل با الگوهای تدریس خودکارآمدی، فکور، خلق نیکو و حسنة، ارتباط و تعامل مؤثر قدرت بیان، آراستگی ظاهری، باتقوا و پرهیزگار، مسئولیت‌پذیر منظم، باوجدان، آینده‌نگر، خویشتن‌دار و....
۲۱	TE	یادگیری و پژوهشگر، اسوه و الگو برای دانش آموزان، متخصص	۱- پژوهشگر ۲- اسوه و الگو ۳- متخصص

در ادامه فرآیند پژوهش، مقوله‌های زیر استخراج شدند: از مجموع مصاحبه در سوال ۱: شش مقوله اصلی: تخصص، مدیریت کلاس، ویژگی شخصیتی، تسلط به دانش روز، مهارت‌ها، آموزش. در سوال ۲: سه مقوله اصلی: اصول اخلاقی، اصول اجتماعی، اصول علمی. در سوال ۳: دو مقوله اصلی: ویژگی‌های عمومی، ویژگی‌های.

جدول ۳. کدگذاری محوری

مقاله اصلی	مفاهیم، ویژگی‌ها و زیرمقاله‌ها	گذاری محوری
مدیریتی	نظام مدیریت منابع انسانی - الگوهای وارداتی، کهنه و نادیده گرفتن مسائل ایدئولوژیک کشور اسلامی - ناکارآمدی نظام تعلیم و تربیت - عدم اجرای اسناد بالادستی در عمل - اثربخشی پایین مدیران	شرایط علی
ساختار اجتماعی	ساختار قدیمی و کهنه سیستم آموزش و پرورش - پیشرفت سریع جهانی در علم - جایگاه و منزلت معلم در هدایت نسل‌های آینده - ارتباط مستقیم تحول بنیادین نظام آموزشی با تحول نظام معلمی	شرایط علی
تخصص	<p>ویژگی‌های عمومی:</p> <p>ویژگی‌های شخصیتی: بروز مراتب اخلاقی و انسانی در خود، از نظر علمی مفید برای متریبان، اهل برنامه‌ریزی، علاقه به معلمی، سوق به خودشناسی و خود رهبری، هماهنگی با تغییرات و شرایط، دارای هدف، خلاق، مشارکت، متعهد، اعتماد به نفس، تک‌بعدی نبودن، انعطاف‌پذیر، انتقادپذیر، پاسخگو، سعه صدر، انگیزه و اشتیاق کامل در راستای تعالی فراگیران، الگوی تمام‌عیار رفتار، کردار، گفتار برای شاگردان و مخاطبانش.</p> <p>ویژگی‌های اختصاصی:</p> <p>مدیریت کلاس: ایجاد فضا و شرایط مطلوب در کلاس جهت رشد و کمال، لذت از آموزش، ایجاد تغییر، انگیزه دهنده، مدیریت و سازمان‌دهی کلاس، مشارکت شاگردان، مدیریت زمان، راهبر آموزشی کلاس درس، برقراری ارتباط مؤثر با فراگیران، نهادینه کردن علم و دانش در دانش‌آموز، جذب شاگردان در کلاس درس، ارتباط با والدین، ایجاد امکان کشف و کاربرد مطالب در زندگی روزمره مسلط به دانش روز: استفاده از فناوری جدید، سواد ارتباطی، عاطفی، رایانه، اقتصادی با محوریت مهارتی، اهل مطالعه و پژوهش</p> <p>مهارت‌ها: مهارت آموزشی و راهبردهای تدریس، مهارت روشی و فنی، مهارت محتوایی و علمی، مهارت تدریس، دارا بودن مهارت اخلاقی، ارتباطی</p> <p>آموزش: آموزش نحوه زندگی کردن به دانش‌آموز، آموزش دانش موضوعی و سایر حیطه‌های شناختی، آموزش و پرورش با هم، آموزش فرهنگ و اخلاق و مهارت‌های زندگی</p>	مقاله محوری

مفاهیم، ویژگی‌ها و زیرمقوله‌ها	مقوله اصلی	گذاری محوری
<p>اصول اخلاقی، انسانی: آراسته به اصول انسانی، فضائل اخلاقی، متعهد و معتقد به نظام جمهوری اسلامی و اصل ولایت فقیه، کوشا بودن مسئولانه و متعهدانه در راستای کسب مهارت در تحولات اجتماعی، عدم الگوبرداری از شرایط زندگی کشورهای غیر اسلامی، عشق ورزیدن به شاگردان همراه با روش منصفانه، حرکت از اخلاقیات در کنار آموزش، پایبند به احکام دین و موازین اخلاقی، حرکت بر اساس نظام معیار اسلامی، حرکت بر اساس مبانی دینی و معرفتی اسلام، شایستگی حرفه‌ای با هویت یکپارچه توحیدی بر اساس نظام معیار اسلامی.</p> <p>اصول اجتماعی: معلم آگاه، کسب مهارت‌های آموزشی و به‌روزرسانی، نقش‌آفرینی در چارچوب سند تحول بنیادین متناسب با الگوی اسلامی ایرانی، توانایی جذب دانش‌آموزان، شناخت ظرفیت‌های وجودی متربی، بنا نهادن معیارهای آموزش بر اساس ارزش‌های اسلامی، پاسخگو بودن به نیازهای جسمی و روانی خود و جامعه با اصول برگرفته از اسلام، انتقال الگوی ملی و دینی در یک راستا، تربیت دانش‌آموزانی در شان و جایگاه اسلام و نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران، پشتیبان ولایت فقیه، قوی و اثربخش در تمام حوزه‌ها، اعتقاد به کارآمدی دین اسلام و مبانی جمهوری اسلامی با ویژگی کارآمد بودن</p> <p>اصول علمی: خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی، همراهی فراگیران در تحول بنیادین، گام برداشتن در مسیر نقشه تعالی (مقام معظم رهبری)، تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها، آگاه به مسائل روز، تلاشگر با توان علمی و تحقیقی، دانش‌پایه و عمومی سازگار با نظام معیار اسلامی، دانش، بینش و مهارت علمی با مسائل فردی، آشنا با تعلیم و تربیت بومی، ضمن تزکیه آموزش به آینده‌سازان مملکت، متخصص، ایجاد فرصت جذب دانش‌آموزان و امکان کاربرد مفاهیم در شرایط زندگی، مهارت در سه حیطه مهارت‌های اخلاقی، ارتباطی روشی و فنی مهارتی، مهارت کافی در برآوردن نیازها، مطالعات حرفه‌ای تدریس بر اساس شایستگی و صلاحیت، دارای شایستگی‌های عمومی و حرفه‌ای، دانشی و مهارتی، معلم علاقه‌مند، پژوهشگر، رهنمون کردن دانش‌آموزان در شش ساحت تربیتی، پرورش مهارت‌های فکری، یادگیری مداوم، اداره کلاس</p>	تعهد	

مفاهیم، ویژگی‌ها و زیرمقوله‌ها	مقوله اصلی	گذاری محوری
توانایی نقد، خودباوری، نقش هدایت‌کننده و الگویی، هدایت همه‌جانبه، تربیت فراگیران در ساحت‌های شش‌گانه، هدایت‌کننده و اسوه امین و بصیر در فرآیند تعلیم و تربیت، ایجاد روحیه آرامش بخشی، برنامه‌ریز آموزشی، مدیر و مدبر، به‌کارگیری امکانات و فرصت‌های اجتماعی برای اعتلای فرهنگی، اهل مطالعه و پژوهش، مسلط به علوم روز، روحیه همکاری، ارتباط و تعامل مؤثر، ولایت شناسی، داشتن اخلاق اسلامی، تفاوت‌های فردی فراگیران، رویکرد مثبت اخلاقی	تحول	
ت تسلط کامل بر مهارت‌های تدریس، پژوهشگر	مهارتی	شرایط زمینه‌ای
ویژگی‌های شخصیتی (معنویت، عشق به خدمت، قدرت بیان، روحیه همکاری، ارتباط و تعامل مؤثر، خودباوری و...) - سرمایه اجتماعی و فعالیت فرهنگی	شخصیتی	
مسئولیت‌پذیری، تفاوت‌های فردی فراگیران، ایمان و فضائل اخلاقی	اخلاقی	شرایط مداخله‌گر
صلاحیت حرفه‌ای، نظارت و ارزیابی	حرفه‌ای	
توان مالی و وضعیت اقتصادی	اقتصادی	
مدیریت پیرامون و محیط یادگیری - الگوسازی - تربیت فراگیران در ساحت‌های شش‌گانه	الگوسازی	راهبردها
مسلط به علوم روز - باور قلبی به تعلیم و تربیت اسلامی - مقاومت در پرتو آگاهی، خودکارآمدی	تغییر در ساختار	
بهبود کیفیت آموزش	ارتقا و بهبود کیفیت	پیامدها
ارتقای اثربخشی و افزایش کارایی در نظام تعلیم و تربیت		
-تغییر و نوآوری در نظام تعلیم و تربیت - ارتقای الگوی تربیت معلم کارآمد و تأمین منابع انسانی	تغییر و نوآوری	
رشد همه‌جانبه - بالندگی حرفه‌ای - هدایت و الگودهی در فرآیند تعلیم و تربیت	رشد و بالندگی	

پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۴. مفاهیم و مقوله‌های استخراج شده از مصاحبه‌ها

ردیف	کدگذاری گزینشی	مقوله‌ها
۱	<p>تخصص، تولید فکر و اندیشه، تبدیل تهدید به فرصت و...متفکر، کار بلد، بالندگی، تسلط کامل به ارتباط عاطفی و نگرش مثبت معلم، تسلط معلم به شیوه‌های تدریس مشارکتی و شیوه‌های نوین تدریس، تسلط در حوزه‌های روان‌شناسی، اجتماعی، مشاوره‌ای، بالا بردن توان مالی و وضعیت اقتصادی، الگوسازی، توانایی پژوهشگری، آموزش اثربخش، مسئولیت سازمانی و توسعه حرفه‌ای، روحیه تحلیلگری و استدلال، مهارت تدریس، خلاق و نوآور، صلاحیت حرفه‌ای، تسلط کامل بر دانش موضوعی، خودکارآمدی، آشنایی کامل با الگوهای تدریس، نظارت و ارزشیابی مناسب، اسوه و الگو، رشد همه‌جانبه، برنامه‌ریزی و آماده‌سازی در آموزش، برنامه‌ریزی و طراحی برای یادگیری، مدیریت پیرامون و محیط یادگیری، سرمایه اجتماعی و فعالیت فرهنگی، معنویت، اخلاق و خدایاوری، پژوهشگر، دارای شایستگی‌های حرفه‌ای در دو بخش دانشی و مهارتی، هنرمند</p>	تخصص
۲	<p>تعهد، بصیرت، روحیه انقلابی، ایمان و فضائل اخلاقی، آرمان‌خواهی، تکیه بر مبانی فقهی، مقاومت در پرتو آگاهی، دارای شایستگی‌های عمومی، امانت‌دار، باور قلبی به تعلیم و تربیت اسلامی، بعد آموزشی، اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نیروی فکری و فرهنگی جامعه، ایجاد انگیزه، حسن خلق، عشق به کار و خدمت، انعطاف‌پذیر، قدرت بیان، صبر و بردباری، ویژگی‌های شخصیتی، مسئولیت‌پذیری، داشتن روحیه انتقادپذیری، فکور، خلق نیکو و حسنه، آراستگی ظاهری، مسئولیت‌پذیر، منظم، باوجدان، آینده‌نگر، خویش‌دار و...</p>	تعهد

مقوله‌ها	کدگذاری گزینشی	ردیف
تحول	توانایی نقد، خودباوری، نقش هدایت‌کننده و الگویی، هدایت همه‌جانبه، تربیت فراگیران در ساحت‌های شش‌گانه، هدایت‌کننده و اسوه امین و بصیر در فرآیند تعلیم و تربیت، ایجاد روحیه آرامش بخشی، برنامه‌ریز آموزشی، مدیر و مدبر، به‌کارگیری امکانات و فرصت‌های اجتماعی برای اعتلای فرهنگی، اهل مطالعه و پژوهش، سواد، مسلط به علوم روز، روحیه همکاری، ارتباط و تعامل مؤثر، ولایت‌شناسی، داشتن اخلاق اسلامی، تفاوت‌های فردی فراگیران، رویکرد مثبت اخلاقی	۳

با توجه به یافته‌های تحقیق، مؤلفه‌های معلم کارآمد در تراز جمهوری اسلامی، مفاهیم استخراج شده از این مصاحبه‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی در قالب یک الگو منعکس شده است که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود: بر اساس نتایج حاصل از مدل مفهومی الگوی تربیت معلم کارآمد سه مقوله اصلی الگوی تربیت معلم کارآمد به شرح ذیل شناسایی شد: تخصص، تعهد، تحول. شرایط علی تربیت معلم کارآمد شامل نه مقوله به شرح ذیل است: - نظام مدیریت منابع انسانی - الگوهای وارداتی، کهنه و نادیده گرفتن مسائل ایدئولوژیک کشور اسلامی - ناکارآمدی نظام تعلیم و تربیت - عدم اجرای اسناد بالادستی در عمل - اثربخشی پایین مدیران - ساختار قدیمی و کهنه سیستم آموزش و پرورش - پیشرفت سریع جهانی در علم - جایگاه و منزلت معلم در هدایت نسل‌های آینده - ارتباط مستقیم تحول بنیادین نظام آموزشی با تحول نظام معلمی. شرایط زمینه‌ای تربیت معلم کارآمد عبارت است از: تسلط کامل بر مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های شخصیتی (معنویت، عشق به خدمت، قدرت بیان، روحیه همکاری، پژوهشگر، ارتباط و تعامل مؤثر، خودباوری و...)، سرمایه اجتماعی و فعالیت فرهنگی. شرایط مداخله‌گر الگوی تربیت معلم کارآمد عبارتند از: صلاحیت حرفه‌ای - نظارت و ارزیابی - توان مالی و وضعیت اقتصادی - مسئولیت‌پذیری - تفاوت‌های فردی فراگیران - ایمان و فضائل اخلاقی. راهبردهای تربیت معلم کارآمد به شرح ذیل می‌باشد: مدیریت پیرامون و محیط یادگیری - الگوسازی - تربیت فراگیران در ساحت‌های شش‌گانه - مسلط به علوم روز - باور قلبی

به تعلیم و تربیت اسلامی - مقاومت در پرتو آگاهی - خودکارآمدی از این رو می توان الگوی تربیت معلم کارآمد را بر اساس نتایج حاصل، ترسیم نمود؛ با توجه به الگوی طراحی شده، تربیت معلم کارآمد تراز جمهوری اسلامی دو بعد "تعهد و تخصص" دارد که هر کدام از آنها مؤلفه هایی دارند. این دو بعد در چرخه ای به تحول منجر خواهد شد که به اسناد جواب آری داده شود اسناد بالادستی می تواند به عنوان نقشه راه و مانند چتری بر سر این ابعاد قرار گرفته و منجر به تحول گردد.

شکل ۱. الگوی تربیت معلم کارآمد تراز جمهوری اسلامی بر اساس مفاهیم استخراجی

نتیجه گیری و پیشنهادها

امروزه بدون شک سنگ بنای آینده کشور آموزش و پرورش است. همچنین دانشگاه فرهنگیان یا همان تربیت معلم، مسئول تربیت و تأمین نیروی انسانی آموزش و پرورش است. فلسفه دانشگاه فرهنگیان (تربیت معلم) با سرنوشت جامعه، گره خورده است. از این رو جایگاه این نهاد در ساختار نظام تعلیم و تربیت از اهمیت ویژه برخوردار است.

طی نتیجه گیری در این پژوهش به سه بعد تخصص، تعهد و تحول رسیدیم. که مؤلفه های تخصص شامل دودسته ویژگی های عمومی و اختصاصی است. ویژگی های عمومی شامل ویژگی های شخصی و ویژگی های عمومی شامل: مدیریت کلاس، مسلط به دانش روز، مهارت ها، آموزش.

مهارت‌ها و آموزش است. مؤلفه‌های تعهد نیز شامل: اصول اخلاقی، انسانی، اصول اجتماعی، اصول علمی است.

همان‌گونه که گفته شد اگر قرار است الگوی تربیت معلم تراز جمهوری اسلامی ایران با توجه به اسناد بالادستی تدوین شود؛ این دو بعد (تخصص و تعهد) باید منجر به تحول گردد. تحولی که لازمه آن: تغییر و نوآوری در نظام تعلیم و تربیت، ارتقای الگوی تربیت معلم کارآمد و تأمین منابع انسانی، بهبود کیفیت آموزش، ارتقای اثربخشی و افزایش کارایی در نظام تعلیم و تربیت، هدایت و الگودهی در فرآیند تعلیم و تربیت، بالندگی حرفه‌ای، رشد همه‌جانبه است و همچنین نادیده گرفتن الگوهای وارداتی، حذف الگوهای کهنه و پرداختن به مسائل ایدئولوژیک کشورهای اسلامی و تلاش در جهت کارآمدی نظام تعلیم و تربیت است.

در راستای پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که الگوی ارائه‌شده از این پژوهش در اختیار برنامه‌ریزان و صاحب‌نظران دانشگاه فرهنگیان قرار گیرد تا برای طراحی الگوی جامع طرح تربیت معلم تراز جمهوری اسلامی ایران استفاده شود. هم‌چنین پیشنهاد می‌شود ضمن بازنگری الگوهای قدیمی، از این الگو در برگزاری دوره‌های آموزشی، پژوهشی در رابطه با اسناد بالادستی و آشناسازی استادان در همه رشته‌ها، استفاده شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع:

- اساسنامه دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۱). معاونت آموزشی و پژوهشی دانشگاه فرهنگیان. بازرگان، عباس (۱۳۹۵). **مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته رویکردهای متداول در علوم رفتاری**، انتشارات دیدار، تهران.
- توکلی، یاسین (۱۳۹۷). **تربیت معلم تراز نظام جمهوری اسلامی بر اساس آموزه‌های قرآن کریم. فصلنامه توسعه حرفه‌ای معلم**، سال سوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷، صص ۸۹-۷۵.
- خروشی، پوران، نصر، احمدرضا، میرشاه جعفری، سید ابراهیم، موسی پور، نعمت... (۱۳۹۶). **بررسی رویکرد تربیت معلم شایسته بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی. راهبرد فرهنگ**، شماره ۳۷، بهار ۱۳۹۶، صص: ۱۸۶-۱۶۴.
- خروشی، پوران (۱۳۹۵). **بررسی تطبیقی آموزش پیش از خدمت معلمان، آموزش معلمان مبتدی و آموزش ضمن خدمت معلمان در ایران و چند کشور جهان. فصلنامه تربیت معلم فکور**، سال اول، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۵، ۵۰-۲۵.
- خنیفر، حسین (۱۳۸۹). **مبانی تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش. دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش خورشیدی، عباس و فرخی، داود (۱۳۹۱). مؤلفه‌های سازنده شایستگی‌های مهارت آموختگان. دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی**، شماره ۲، ۱۶۲-۱۳۱.
- حیدری، مجتبی، رشیدیان، زهره (۱۳۹۵). **بررسی جایگاه دانشگاه فرهنگیان در اسناد بالادستی (بررسی مقایسه‌ای اساسنامه دانشگاه فرهنگیان) با مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، دومین همایش ملی تربیت معلم**، اصفهان، دانشگاه اصفهان.
- دانائی فرد، حسن، الوانی، سید مهدی، آذر، عادل (۱۳۸۳). **روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت**، رویکردی جامع. انتشارات صفار، تهران: ص: ۵۴.
- دیباپی صابر، محسن و حسن نجفی (۱۳۹۵). **تحلیل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از نظر میزان اهمیت به مؤلفه‌های شایستگی معلمان. دومین همایش ملی تربیت معلم**، اصفهان، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه اصفهان.
- دهقان، عبدالمجید؛ مهram، بهروز و کرمی، مرتضی (۱۳۹۵). **ارزشیابی برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان از حیث تربیت معلم پژوهشگر، فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی**، سال ۷، شماره ۱۳، بهار و تابستان، صص ۱۰۰-۷۸.
- دهدار، مجتبی، ارباب، اسماعیل، روشن رای، محمد، لشگری، علی (۱۳۹۷). **کندوکاو شایستگی‌های معلمان. پرتال جامع علوم انسانی**، سال چهارم، شماره شش (پیاپی ۳۷)، آذرماه ۱۳۹۷، صص ۴۲-۳۵.
- رئوف، علی (۱۳۷۹). **جنبش جهانی برای بهسازی تربیت معلم**، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت

- سند تحول بنیادین نظام آموزشی (۱۳۹۰).
- سمیعی نژاد، بیژن، علی‌عسگری، مجید، موسی پور، نعمت‌الله، حاجی حسین نژاد، غلامرضا (۱۳۹۵). فرآیند تربیت معلم ابتدایی در تراز جمهوری اسلامی ایران: فرصت‌ها و تهدیدها. **فصلنامه تعلیم و تربیت**، شماره ۱۲۷، صص ۳۲-۱۰.
- سمیعی زفرقندی، مرتضی (۱۳۹۰). تربیت معلم در ایران و جهان و ارائه الگوی تحول در تأمین و تربیت معلم کشور. **ماهنامه رشد معلم**، (۷) ۱۸-۲۳.
- غلامی، عاطفه (۱۳۹۵). نقد و ارزیابی دو الگوی پرکاربرد تربیت معلم. **دومین همایش ملی تربیت معلم**، اصفهان، دانشگاه فرهنگیان اصفهان
- موسی پور، نعمت‌الله (۱۳۹۹). سخن سردبیر: تربیت معلم در ایران: عاملیت یا مدیریت دانشگاه فرهنگیان؟ **فصلنامه مطالعات برنامه درسی**، دوره ۱۵، شماره ۵۶، بهار ۱۳۹۹، صص ۴-۱.
- مطلق، عادل، حسنی، محمد (۱۳۹۵). "تحول از کجا؟ رشد حرفه‌ای معلم معطوف به استاندارد" نقطه عزیمت. **نویز دهم، مهدی (۱۳۹۱)**. الزامات مدیریتی تحول بنیادین در آموزش و پرورش، راهبرد فرهنگ، شماره ۱۷ و ۱۸، بهار و تابستان ۱۳۹۱، صص ۳۲۳-۲۹۶.
- Asia- Pacific Economic Cooperation (2009). Preface and highlights of the study teacher preparation and professional development in APEC members: A comparative
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* 3rd ed. (Thousand Oaks, CA: Sage
- National Assessment and Accreditation Council & Commonwealth of Learning (2007). *Quality Indicators for Teacher Education*. Sage: NAAC press
- Rizvi, A. & Altaf, M. (2010). *Integrated Model Of Teachers Training For The Muslim Teachers*. *International Journal of Academic Research*, 6(2), 224-229
- Richter, M.; Klusman, U.; Ludtke, D. & Baument, J. (2011). Professional development across the teaching career: Teachers uptake of formal and informal learning opportunities. *Teaching and Teacher education*, 21 (1), 116 -126.
- Rikenberg, B. S. (2010). *The relationship between students Perception of teachers and classrooms. Teachers' goal toward teaching, and student rating of teachers Effectiveness*. Doctoral Dissertation, Southern, Illinois' university
- Schleicher, A. (Ed.). (2012). *Preparing teachers and developing school leaders for the 21st century: Lessons from around the world*. OECD Publishing
- Yackulic R. A. & Nonnan, A. (2010). *Quality Indicator for Teacher Training in Canada Pan-Canadian Education Research Agenda Symposium Teacher*, 13(2), 14-21

تخطيط و تدوين نموذج لتربية المعلم الفعال على مستوى الجمهورية
الإسلامية مع التأكيد على الوثائق الأولية

نرجس البيهاتى^١ | حميد رضا المعتمد^٢ | على رضا الفاسمى زاد^٣

الملخص

من أجل الاستفادة من جودة التعليم و التربية، من الضروري أن يكون لديك نموذج تربية الموثرة للمعلمين. كان الغرض من هذه الدراسة هو تصميم وتطوير نموذج فعال لتدريب المعلمين فى الجمهورية الإسلامية مع التركيز على الوثائق الأولية. أسلوب البحث نوعى ومن نوع أساس البيانات (كرندد النظرية). كان المجتمع الإحصائى للدراسة من بين خبراء جامعة الفرهنكيان. كانت أداة البحث عبارة عن مقابلة شبه منظمة. بلغ عدد العينات فى البحث، بناءً على مبدأ التشبع النظرى، ٢١ شخصاً. كانت مدة المقابلة من ٣٠ إلى ٤٠ دقيقة. تم إعداد أسئلة المقابلة استناداً إلى المستندات الأولية ثم تم استخدامها بواسطة طريقة دلفى ليتم عرضها والنظر فيها من قبل الخبراء وتم التأكيد على صحة المحتوى بمساعدة الخبراء. أيضاً لقياس موثوقيتها، كان معامل كايا (مقدار الاتفاق بين الفضاة) تستخدم. تم تحقيق الموثوقية من خلال قابلية الاعتقاد وقابلية النقل و الحاجة وقابلية الاعتماد. كان المعامل الذى تم الحصول عليه ٠.٨٧. تشمل المفاهيم المستخرجة من هذه المقابلات ١٠٥ رموز أساسية، و ١٥ فئة أساسية وثلاث فئات (الخبرة، والالتزام، والتحول) فى ثلاث مراحل من الترميز المفتوح والمحورى والانتقائى فى شكل نموذج نظرى، مع التركيز على الفئات الرئيسية والظروف السببية، الظروف السياقية، شرائط ظروف المتدخل، والاستراتيجيات والعواقب وأفضت إلى تخطيط نموذج لتعليم المعلمين على مستوى الجمهورية الإسلامية.

الكلمات الرئيسية: نموذج لتربية المعلمين، تدريب المعلمين المفيد، الوثائق الأولية، مستوى الجمهورية الإسلامية.

٥٤

المجلد ٣٠

ربيع ١٤٤٣

ورقة البحث

الواردة:

١٣ ذوالقعدة ١٤٤١

المقبولة:

٢ ربيع الاول ١٤٤٢

صص: ٣٠١-٢٧٩

DOR: 20.1001.1.22516972.1401.30.54.11.6

١. طالبة دكتوراه فى الإدارة التعليمية، قسم الإدارة التعليمية، شعبة الكازرون، جامعة الحرة الإسلامية، الكازرون، إيران.

٢. الكاتب المسؤل: أستاذ مساعد، قسم الإدارة التعليمية، شعبة الكازرون، جامعة الحرة الإسلامية، الكازرون، إيران.

Hrmtotamed@yahoo.com

٣. أستاذ مساعد، قسم الإدارة التعليمية، شعبة الكازرون، جامعة الحرة الإسلامية، الكازرون، إيران.

Designing and Compiling a Model of Efficient Teachers' Training at the Level of the Islamic Republic with an Emphasis on High Level Documents

Narges Yahyaie¹ | Hamid Reza Motamed² | Alireza Ghasemi Zad³

Abstract

To benefit from the high quality of education, it is essential to have an effective teacher training model. The aim of the present study is to design and compile an appropriate model of efficient teacher's training at the level of the Islamic Republic with an emphasis on high level documents. Based on the aim of the survey, the research was practical. Its method was qualitative and its data was Grand theory. The statistical population of the study included professors of Farhangian University in the academic year of 2020-2021. The research tool was half structured interview. Based on the objectives of the research, 21 professors were identified, selected and interviewed between 30 to 40 minutes in a purposeful manner. The adequacy of the sample was also theoretical saturation. The research measurement tool is a type of in-depth interview technique, in which questions are pre-determined. Data collection tools were organized interviews, the questions of which were prepared based on the high level documents and then by using Delphi method, they were presented to the experts and its content validity was confirmed. To measure its reliability, Kapa coefficient (agreement between judges) was used. The obtained coefficient was 0.87, which is an acceptable coefficient in terms of psychometrics. The concepts extracted from these interviews include 105 initial codes and 15 initial classifications which are reflected in three stages: open, central, and selective coding in the form of a theoretical model, focusing on the main categories (expertise, commitment, progress, causal, contextual and intervening conditions, strategies, and consequences). The present findings can be used as a conceptual framework for designing and developing a teacher training model at the level of the Islamic Republic of Iran.

Keywords: Teacher Training Model, Efficient Teacher Training, Upstream Documents, Islamic Republic Index.

54

Vol. 30
Spring 1401

Research Paper

Received:
5 July 2020
Accepted:
19 October 2020
P.P: 279-301

DOR: 20.1001.1.22516972.1401.30.54.11.6

1. Candidate, Department of Educational Management, Kazeroon Branch, Islamic Azad University, Kazeroon, Iran.
2. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Education Management, Kazeroon Branch, Islamic Azad University, Kazeroon, Iran. Hrmtamed@yahoo.com
3. Assistant Professor, Department of Education Management, Kazeroon Branch, Islamic Azad University, Kazeroon, Iran.